

מתניתין מפרש בהמשך הסוגיא].

אמר רבי אלעזר לפרש את דברי רבי יהודה:

אימתי — אין מעלין לכהונה על פי אחד — **בזמן שיש עליו עדים עוררין** שהוא פסול לכהונה [ובהמשך הסוגיא מתבאר יותר] —

אבל במקום שאין עוררין אלא קול פסול בעלמא הוא שיצא עליו, **מעלין לכהונה** אפילו על פי עד אחד.

רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הסנן:

מעלין לכהונה על פי עד אחד במקום שאין עוררין, ⁽¹⁰⁾ [ומפרש ואזיל מה בינו ובין רבי אלעזר].

ומקשינן: **רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעזר**, כי שניהם הרי דבר אחד אמרו,

שמעלין לכהונה על פי עד אחד כשאינן עוררין!?

וכי תימא ליישב: ערער חד [עד אחד המערער על כהונתו], **איכא בינייהו** אם כ"עוררין" ייחשב שלא להעלות כהן על פי עד אחד המכחיש את המערער:

דרבי אלעזר סבר: אף ערער חד [עד אחד שהעיד על פסלותו] חשוב "עוררים" לבטל את עדותו של המכשיר.

ורבן שמעון בן גמליאל סבר: רק בערער לב-א תרי [שני עדים הפוסלים לכהונה] חשוב "עוררים", אבל כשערער עד אחד בלבד, הרי האחר שמכשירו נאמן, והכהן עולה לכהונה.⁽¹⁾

כך הרי אי אפשר לומר, שהרי **האמר רבי יוחנן: דברי הכל אין ערער פחות משנים!**⁽²⁾ **אלא לעולם לכולי עלמא אין ערער** אלא

רשב"ם.

1. הטעם שלפי סברת הגמרא עכשיו, רבי אלעזר סובר שאפילו ערער חד הוי ערעור ורשב"ג סובר שאינו ערעור, ולא פירשה הגמרא להיפך, שרבי אלעזר סובר: ערער חד אינו ערעור, ורשב"ג סובר שהוא ערעור, היינו משום שלשונו של רשב"ג שאמר סתם: "מעלין לכהונה על פי עד אחד" משמע שהוא בא להקל בהעלאה לכהונה על פי עד אחד, יותר מרבי אלעזר.

2. הרשב"ם כתב "לא איתפריש היכא קאי", ושיטת התוספות היא, שעל משנה זו אמרה רבי יוחנן.

למה דוקא אם נשאת לא תצא, והרי די במה שפסקו בית דין להתירה ואפילו אם עדיין לא עשתה מעשה על פיהם, וכדמוכח בסוגיא!?

ותירצו: אם אוסרים אותה קודם שנשאת אין זה זילותא דבי דינא, כי לכל העולם שאינו אומר "ברי לי" הרי פשיטא שצריך לאסור, ואין בזה זילותא אם אוסרים אותה גם לאחד מעדיה, אבל כשכבר נשאת ובלאו הכי אסורה היא לכל העולם, אם כן נמצא שאנו אוסרים אותה רק לזה שאומר "ברי לי" בזה איכא זילותא דבי דינא; וראה מה שכתב הרשב"א על קושייתם.

10. בהכרח כן היא כוונת רבן שמעון בן גמליאל, שהרי במקום שיש עוררין לא יאמר רבן שמעון בן גמליאל שיהיה עד אחד נאמן,

בתרי, (3) והכא במאי עסקינן [ובאופן זה נחלקו רבי אלעזר ורבין שמעון בן גמליאל, אם הועילה עדותו של האחד האחרון להעלותו לכהונה:

כגון דמחזקינן ליה באבוב דהאי דכהן הוא, (4) ונפק עליה קלא דבן גרושה ובן חלוצה הוא, ואחתניניה, ואתא עד אחד ואמר דכהן גמור הוא ואסקיניה, ואתו בי תרי ואמרי: דבן גרושה וחלוצה הוא, ואחתניניה, (5) ואתא עד אחד ואמר דכהן גמור הוא.

[כגון שהיה מוחזק לנו באביו של זה שכהן הוא, ושוב יצא קול בעלמא המערער על כשרותו, ולפיכך הורדנוהו מן הכהונה, שמעלה היא בכהונה לחוש לקול בעלמא; ושוב בא עד אחד המכחיש את הקול, והעלינו את הכהן לכהונה על פי העד שהוא נאמן נגד ערעור של קול בעלמא; ושוב באו שני עדים והעידו על פסלותו, ופסול מן הכהונה; ושוב בא עד נוסף לסייע לעד הקודם שהוא כשר לכהונה].

ובאופן זה נחלקו רבי אלעזר ורבין שמעון בן גמליאל, אם הועילה עדותו של האחד האחרון להעלותו לכהונה:

וסברו בני הישיבה בתחילה: דלכולי עלמא — בין לרבי אלעזר ובין לרבין שמעון בן גמליאל — מצטרפין עדות, אפשר לצרף שני עדים המעידים דבר אחד זה שלא בפני זה, ונמצא שהעד הראשון והאחרון נצטרפו לכת אחת להכחיש את שני העדים הפוסלים!

ומן הדין היה לנו לומר: היות ושתי כתות עדים מכחישים זה את זה, העמד את הכהן על חזקתו הראשונה שהיה מוחזק לנו באביו שהוא כהן, וגם הכשרנוהו על פי העד הראשון כשלא היו לו מכחישים כלל, אלא הכחשת קול בעלמא. (6)

והכא ב"מיחיש לזילותא דבי דינא" הוא דקא מיפלגי, וכדמפרש ואזיל:

שהוכחש העד האחד ועד אחד בהכחשה לאו כלום הוא, יש לנו לפוסלו מחמת הקול! ? וראה בזה בחידושי רבי עקיבא איגר בכתובות כו, ובשיטה ישנה שב"שיטה מקובצת" שם.

6. נתבאר על פי הרשב"ם שכתב בד"ה דרבי אלעזר "אוקי גברא אחזקיה דכשרות קמייתא, דהוה מוחזק לן באבוב דכהן הוא; וגם הכשרנוהו תחילה על פי עד אחד קודם שבאו עוררין". וראה עוד ברש"י בכתובות כו ב ד"ה דחיישינן שכתב "אוקמינן אחזקיה קמייתא דאסקיניה על פי עד הראשון שהוא נאמן, דהא אכתי אין עוררים, דקול לאו עוררין הוא"; וב"שב שמעתתא" שמעתתא ו פרק יח כתב בדעת רש"י, שמתעם שתי חזקות מוכרע הספק, ובחזקה אחת אין די, כי "תרי ותרי ספיקא

3. יתכן לפרש את לשון הגמרא: "אלא ערער תרי", באופן אחר: אלא רשב"ג שאמר מעלין לכהונה על פי עד אחד, מיירי בערער תרי, וכדמפרש ואזיל.

4. כתב הריטב"א, שאף מתחילה ידעה הגמרא שהמשנה עוסקת באופן שהיה מוחזק לנו באביו שכהן הוא, אלא שכך הוא דרך הגמרא לפרש את האוקימתא מתחילה ועד סוף.

5. משמע מתוך הסוגיא שאמרו "אין ערער פחות משנים", דדוקא אם באו שנים וערערו על כשרותו הוא דפסלינן ליה, אבל אם בא עד אחד בלבד וערער על כשרותו אין אנו פוסלים אותו; ולכאורה קשה: כיון שמתחילה היה קול הפוסלו ולא הכשרנוהו אלא על ידי אחד, אם כן כיון

דבי דינא. (7)

וכך מתפרשים דברי רבי אלעזר: אימתי אין מעלין לכהונה על פי עד אחד הבא לבסוף, ואף שמצטרף הוא עם עדות קודמת המכשירה את הכהן – בזמן שיש עליו

רבי אלעזר סבר: כיון דאחתיניה [כיון שהורדנוהו] מן הכהונה, כאשר באו שני עדים לפוסלו, שוב לא מסקינן ליה [אין מעלין אותו לכהונה] כשבא העד השני להכשירו, ואף שיש לנו להעמידו על חזקתו הראשונה שהיה כשר, כי חיישינן לזילותא

דרכנן".

אבל הריטב"א כתב כאן "תירץ רש"י, דאוקי תרי להדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה דסליק אפומא דעד קמא, ואינו נכון, דאותה חזקה נתבטלה כשהוכחש אותו העד", וראה שיטה ישנה ב"שיטה מקובצת" כתובות כו.

ויש לעיין עוד במה שאמר הרשב"ם "דהוה מוחזק לן באבונה דכהן הוא" דלכאורה הוא תמוה, שהרי אין אנו מסתפקים על כהונתו של אביו והיא ללא עוררין, והנידון הוא אם נשא אביו בן גרושה ויצא בנו בלבד מכלל כהונה, ואם כן מה שייך להעמיד את הבן בחזקת אביו שהוא כהן?!?

ובפשוטו היה נראה מלשון הרשב"ם, שכוונתו על דרך מה שכתב בהמשך שהיות והכשרנוהו על פי עד אחד חשוב זה חזקה, אף שאנו דנים עכשיו שבטעות העלוהו על פי העד הראשון; וזה הוא שכתב הרשב"ם, שמתחילה הכשרנוהו על פי החזקה או על פי העד.

ולשון הריטב"א בזה הוא "אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחזקת אבהתיה, ובכי הא, דין הוא דמהני חזקת האב כי חזקה הוא דלא הוה עבר ונסיב, דליהוי בנו בן גרושה ובן חלוצה", ולפי הגדרת הריטב"א בחזקה זו, משמע שאם הנידון הוא באופן שלא ידע האב כלל שהיא בן גרושה כי אז לא שייך להעמיד בחזקת אבהתיה, והוא חידוש.

וב"חידושי רבי שמואל" בכתובות סימן טז, ביאר את הענין [וכן מוכח ביאור זה ב"שב שמעתא" שמעתא ב פרק יט, כפי שהוכיח

שם בד"ה אולם הש"ש] באופן אחר: דבספק של תרי ותרי המכחישינן זה את זה אם אמו היתה גרושה ונעשה חלל, מוקמינן ליה בחזקת כשרות לכהונה, והיינו חזקת אביו שהוא כשר לכהונה ["חזקת אבהתא"], ואף על פי שאין האב נפסל אם נשא גרושה ואין כאן הכרעת הספק מכח העמדת האב על חזקתו, מכל מקום יש לבן את החזקה של אביו, דכיון דנולד לכשר יש לו סיבה להיות כשר, ואם נפסל הרי זה שינוי בסיבת כשרותו, וכל היכא דאיכא ספיקא אם אירע שינוי הגורם לפוסלו, חיילא הוראת החזקה שלא חל בו השינוי [וראה שם בכל ענין זה בארוכה, וכן ראה שם אם אומרים "חזקת אמהתא" כשם שאומרים "חזקת אבהתא"].

7. ביאר הרשב"ם: אע"ג שלפי רבי אלעזר חיישינן לזילותא דבי דינא, מכל מקום מודה רבי אלעזר שמעלין אותו על פי העד הראשון שבא להכשירו כנגד קול הפסול שיצא עליו, ולא חיישינן לזילותא דבי דינא [וכמבואר בגמרא], ומשום, שלכתחילה כשהורדנוהו על פי הקול, לא הורדנוהו אלא כדי לברר הדבר, ולכן כשחוזרים ומעלים אותו אין כאן זילותא דבי דינא, ורק כשהורדנוהו על פי עדים שמן הדין הורדנוהו, אז איכא חשש זילותא דבי דינא.

והנה לכאורה היה מקום לחלק על פי מה שהובא בשם הריטב"א בהערה בתחילת הסוגיא, שעד כאן לא אמרו שחוששינן לזילותא דבי דינא, אלא באופן שהפסק לא נשתנה באופן ודאי אלא מספק, וכגון בתרי ותרי, שמספק פוסקים אנו

עוררין, דהיינו שני עדים שפסלוהו תחילה, כי משום זילותא דבי דינא אין אנו מעלים אותו לכהונה.

ורבן שמעון בן גמליאל סבר: מעלין לכהונה על פי עד אחד הבא לבסוף המצטרף עם עדות קודמת, ומשום דאנן אחתיניה כשבאו שני העדים, ואנן מפקינן ליה כשבא העד השני ומשום שמעמידים אנו אותו על חזקתו הראשונה שהיה כשר, ולזילותא דבי דינא לא חיישינן.

הרי נמצא שנחלקו תנאים בסברא זו דחיישינן לזילותא דבי דינא, ורבן שמעון בן גמליאל חלוק על רבי יוחנן בן נורי החושש לזילותא דבי דינא; ולכן פסק רב נחמן שלא לחוש לזילותא דבי דינא, משום שדעתו לפסוק כרשב"ג.

מתקיף לה רב אשי:

אי הכי כדבריך, שלדעת רבי אלעזר חיישינן לזילותא דבי דינא, אם כן מאי איריא חד אפילו בתרי נמי, הרי אף לו יהא שהיו באים שני עדים להכשירו, לא היינו מעלים אותו לכהונה, מאחר שהורדנוהו על פי העדים הקודמים, ומשום חשש זילותא דבי דינא; ואילו מן הברייתא נראה בהדיא שהנידון הוא דוקא משום שעד אחד בלבד בא להכשירו, ולא שנים!?

אלא אמר רב אשי לבאר את טעם מחלוקתם של רבי אלעזר ורשב"ג באופן אחר, והוא:

אכן באופן זה שאמרת הוא שנחלקו, אלא שאין טעם מחלוקתם בדין חוששין לזילותא דבי דינא, אלא אדרבה דכולי עלמא לא חיישינן לזילותא דבי דינא!

והבא — במחלוקת רבי אלעזר ורשב"ג — **בלצירף עדות של שנים שלא העידו כאחד** הוא דקא מיפלגי!

כלומר: מחלוקתם היא, אם מצטרף העד הראשון המכשיר עם העד השני שהכשיר, שהרי שני עדים אלו לא העידו כאחד, ונחלקו רבי אלעזר ורשב"ג **בפלוגתא דהני תנאי** [היינו המחלוקת השניה שנחלקו חכמים ורבי נתן בכרייתא המובאת בסמוך]; **דתניא:**

א. לעולם אין עדותן של שנים מצטרפת להיות עדות גמורה של שני עדים, **עד שיראו שניהן** את המעשה כאחד, אבל אם באו שני עדים לחייב ממון, על פי שתי ראיות, וכגון שהעיד האחד כי ביום פלוני הלוח ראובן לשמעון מאה זוז, והשני מעיד עדות אחרת על הלוחה של מאה זוז שהלוח ראובן לשמעון ביום אחר, אין לצרף את עדותם לחייב את שמעון בתשלום מאה זוז לראובן.

רבי יהושע בן קרחה אומר: מקבלין את

כסברא הזו.

ולפי הריטב"א יש לומר, דבאמת במקום שיש הכרעה של חזקה אין שייך לחוש לזילותא דבי דינא, ועד כאן לא חששו לזילותא דבי דינא בסוגייתנו אלא במקום חזקה שהיא במקום תרי ותרי שהיא אינה חזקה המכרעת כלל.

"כל דאלים גבר", או שפוסקים מספק "העמד דבר על חזקתו", דכיון שאין פסק ברור היפך הפסק הקודם, בכי האי גוונא חיישינן לזילותא דבי דינא; אבל כשבא עד אחד נגד הקול, הרי ברור לנו שכשר הוא, ולא נפסלנו משום חשש זילותא דבי דינא; ומהרשב"ם מוכח שלא

עדותם אפילו כשראו השנים עדות בזה אחר זה, וכגון שמעיד זה על הלואה ביום ראשון, וזה על הלואה ביום שני [הלואה אחר הלואה]; או שמעיד זה על ההלואה, והשני מעיד על הודאה שהודה שמעון לראובן שחייב הוא לו מאה זוז, [הודאה אחר הלואה].

ב. אין עדותן מתקיימת בבית דין ואפילו אם ראו שניהם כאחד את העדות, עד שיעידו שניהם כאחד בפני בית דין.

רבי נתן אומר: אין צריך שיעידו שנים כאחד, אלא שומעין בית הדין את דבריו של זה היום, ולכשיבא חברו למחר, שומעין בית הדין את דבריו.

וזה הוא ביאור מחלוקתם של רבי אלעזר ורשב"ג:

רבי אלעזר סובר: אין מצרפים את עדות העד הראשון עם עדות השני, וכשיטת חכמים שנחלקו על רבי נתן, וזו היא שאמר: אין מעלין לכהונה על פי עד אחד.

רשב"ג סובר: מצרפים את עדויות השנים המכשירים, וכשבא העד האחד השני להכשיר מעלין לכהונה על פיו, כי מצטרף הוא לעד הקודם, ומספק מעמידים את הכהן על חזקת כשרותו הראשונה.

ונמצא לפי שיטתו של רב אשי, שאפילו רבי אלעזר מודה שאילו היו באים שני העדים כאחד, היו מעלים אותו לכהונה [וכמו שדקדק רב אשי מן הלשון], ולזילותא דבי דינא לא חיישינן; וזה הוא טעמו של רב נחמן שלא חשש לזילותא דבי דינא, כי פסק

כשיטת רבי אלעזר ורשב"ג נגד דברי רבי מנחם ברבי יוסי.

מעשה בההוא גברא דאמר לחבריה היושב בשדה שלו "מאי בעית בהאי ארעא [מה מעשיך בשדה שלי]"!

אמר ליה היושב בקרקע למערער "מינד זבינתה, והא שטרא [ממך קניתי, והנה יש בידי שטר מכירה]"!

אמר ליה המערער ליושב בקרקע "שטרא לב-ב זייפא הוא [שטר מזויף הוא], כי מעולם לא חתמתי על שטר זה, ולא על שטר מכירה אחר."

גחין היושב בקרקע ולחיש ליה לרבה "אין שטרא זייפא הוא, מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס, ואמינא: אינקיט האי בידאי כל דהו.

[רכן מוציא השטר לעברו של רבה שישב בדין, ולחש לו בשקט שלא ישמע המערער: אכן שטר זה שאני מחזיק בידי שטר מזויף הוא, ועל גיר זה אכן לא חתם בעל הקרקע; ומיהו היה בידי שטר מכירה אמיתי ונאבד לי, והבאתי שטר זה, משום שאמרתי בלבי: בל אבוא בידיים ריקניות].

אמר רבה: יש להאמינו שאכן קנה את הקרקע בשטר אחר, ומשום ד"מה לו לשקר", כלומר, יש להאמינו בדין "מיגו":

שהרי אי בעי אמר "שטרא מעליא הוא", [אם היה רוצה היה יכול שלא להודות בזיופו של שטר זה, ואז היתה הקרקע נשאת בידו].⁽¹⁾

אמר ליה רב יוסף לרבה: אמאי קא פמכת!?

1. בפשוטו צריך ביאור: האיך יכול היה לטעון "שטרא מעליא הוא", והרי דין הוא שבעל